

Dada, prvih 100 godina (1916–2016)

„Ako vam ikada uspe da se oslobodite, DADA će prijateljski škljocnuti čeljustima. Ali, ako se otarasite stenica, samo zato da biste zadržali svoje vaške, DADA će morati da vas pospe svojim praškom za bube.“ (Žorž Ribmon-Desenj, 1920)

Ono što je za sada izvesno jeste da ćemo u Anno Dada 2016. ući s tri veće celine: izabranim tekstovima Žana Hansa Arpa, Huga Bala i Tristana Care. To su pioniri, najvažniji predstavnici ciriške dade, one s kojom je sve počelo. Nepravda koju tako činimo prema ostalim članovima ciriške grupe - Emi Henings, Marselu Janku, Sofi Tojber, Hansu Rihteru, Valteru Zerneru - biće delimično ispravljena u sećanjima i drugim osvrtima ove trojke. (Samo provizorna trojka, ne i Sveto Trojstvo; tu je i Rihard Hilzenbek, koji će već biti detaljnije predstavljen, kao spona između ciriške i berlinske inkarnacije dade.)

Ostali tekstovi se, do daljeg, nižu bez strogog redosleda, iako su na stranici prikazani donekle hronološki. Uglavnom je reč o najvažnijim ili najpoznatijim dokumentima dade, uz neka iznenađenja. Tek ćemo videti kakav će oblik to poprimiti. Verovatno će tekstovi berlinske i pariske dade, kao i tekstovi još nekih dada-lama, biti povezani u nekoliko zasebnih celina.

Sa prevodenjem dade ovde kod nas, u sredini koja se inače diči svojim vezama sa istorijskom dadom (Dragan Aleksić, Branko Ve Poljanski, Ljubomir Micić, beogradski nadrealisti), nije bilo mnogo sreće. Mnogi su čuli za dadu, ali uglavnom iz druge-treće ruke. Kada pogledate malo bolje, vidite da prevođa originalnih tekstova, u iole značajnijem obimu, skoro da nije bilo. Imamo relativno obilje osvrtā, studija, školskih radova, čak i luksuznih monografija - i skoro ništa od same dade (izuzetak su neki stari i vrlo sporadični prevodi, navedeni u priloženim bibliografijama). Onda vidite koliko je i ta sekundarna literatura skućena i nekako uvek ista. Pitate se koliko su se i ti autori, poznati i nepoznati, bavili izvorima. Ne kaŹem da je trebalo da čekamo da se neko drugi potruđi da bismo dobili svoje sledovanje dade - iako je ponašanje naše kulturnjaćke elite, u tom pogledu, zaista simptomatićno (bitno je da se ćuju oni, ali ne i oni koji zaista imaju šta da kaŹu); niti da je sve samo u prevodenju i ćitanju, bez drugih posledica; treba ići dalje, na svoj naćin, probijati svoj put kroz ovu zbrku. Ali, prosto, bolji uvid u izvore poštēdeo bi nas, moŹda, nekih klišēa, predrasuda i specijalistićkih redukcija, koji se ponavljaju iz prikaza u prikaz: dada kao infantilni i ćisto nihilistićki stadijum nadrealizma; podela na "politićki angaŹovane" i "apolitićne" dadaiste, na osnovu najsvedenijeg shvatanja "politićkog" (i kao da je to samo po sebi i uvek neki kvalitet); dada samo kao resurs novih umetnićkih formi i praksi; dada tipografija & dizajn; potpuno ignorisanje nekih kljućnih dada (Arp, Bal, Hausman, Ribmon-Desenj i drugi) i punog obima dade; najzad, dada kao fosil, prilićno oćuvan i Źivopisan, zgodan za

izlaganje. Bilo je i drugih tumačenja i upotreba, nisu ni svi ti osvrti bili tako loši, ali tu situaciju možete da proverite i sami. Ovde se nećemo dalje baviti time.

Uglavnom, jasno je ka čemu bi sve ovo, uz malo sreće, moglo da vodi: ka jednom većem i povezanijem izboru originalnih dadaističkih tekstova. Verovatno preambiciozno, za naše mogućnosti, pored činjenice da nas ne zanima sve podjednako, ali već je i ovo što je do sada objavljeno prevazišlo po obimu sve ranije priloge. To nije tako veliko dostignuće, sve je i dalje vrlo skromno, s obzirom na rupčagu koju smo zatekli, ali trudimo se. Izležavamo se na suncu, trebimo vaške, tu i tamo prevedemo ili napišemo nešto, služimo dadi.

Ukoliko želite da se uključite u prevođenje dade, s nemačkog i francuskog, na srpski ili hrvatski, na ekavicu ili ijekavicu, javite se (engleski izvori su dostupniji, ali su često vrlo nepouzdati; ne šalžite primedbe, ne gradite teze ili kontrateze, samo na osnovu tih izvora).

Javite se i ako želite da nam nabavite ili pozajmite neke knjige. Mnogo toga imamo, ali još uvek nam nedostaju neki važni izvori. Ipak, najveći doprinos bilo bi prevođenje s nemačkog i francuskog.

O drugim razlozima za bavljenje dadom pisao sam u pratećim tekstovima, najviše u žurnalima (Arp, Bal, Cara, izlet u Dadaland), kao i u uvodima za zbirke Arpovih i Carinih tekstova (taj drugi tekst je za sada najsadržajniji). Te crtice će verovatno nastaviti da se nižu.

Svi prevodi i prateći tekstovi do daljeg imaju status radnih verzija. Unapred se zahvaljujem na svim sugestijama i ispravkama.

AG, februar 2015.

PS 1: Najkritičnije ime, koje bi svakako trebalo predstaviti opširnije: Raoul Hausmann. U njegovom slučaju, neki nemački i francuski izvori mogu se koristiti kao ravnopravni, pošto je sam prevodio svoje tekstove na francuski (Courrier Dada). To, za sada, imam samo u fragmentima i ne mogu da dobro prevedem s francuskog. Neke njegove knjige na nemačkom („sabrani spisi“, po periodima) još nisam nabavio. Svega nekoliko njegovih tekstova je prevedeno na engleski, a nema ni neke biografije ili monografije, što je zaista neverovatno, s obzirom na obilje druge literature o dadi. Ne vredi ulaziti u razloge, osim što to sigurno nije drugorazredni značaj Hausmanovih radova i tekstova - ili njegove životne priče. Knjiga koja se pojavila krajem 2013, o berlinskoj dadi, *Generation Dada: The Berlin Avant-Garde and the First World War* (Michael White, Yale University Press), nije mnogo promenila tu situaciju (neverovatno suvoparna i nenadahnutna knjiga, o tako uzbudljivoj i bogatoj temi).

PS 2: Ponekad govorim u jednini, ponekad u množini. Počeo sam sam, uglavnom tako i radim (što nije uvek bajno), ali u toku prevođenja imao sam veliku pomoć Slavice M, moje sestre Bojane, Nenada iz Erevona, bata Neše, MM iz Berlina i još nekih bliskih osoba. (AG)